

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA
KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

*dr Krystyna
Borucińska*

Rok XVIII: 2020

Grudziądz, dnia 22.04.2020 r.

Nr 15 (629)

1176. spotkanie

Małgorzata Ambrosius-Okońska

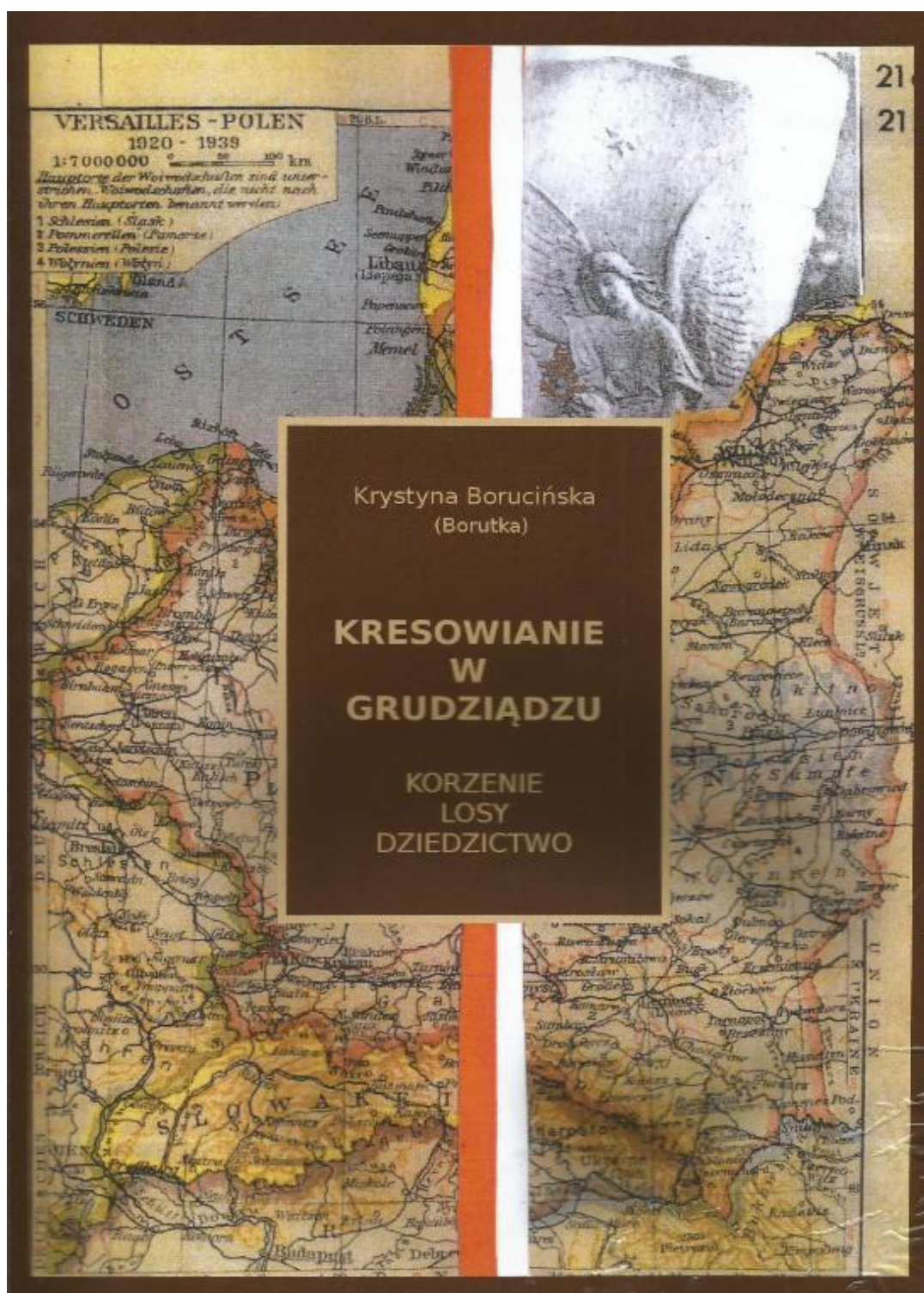
PROMOCJA KSIĄŻKI KRYSTYNY BORUCIŃSKIEJ „KRESOWIANIE W GRUDZIĄDZU. KORZENIE - LOSY - DZIEDZICTWO”

Krystyna Borucińska pochodzi ze Lwowa (rocznik 1938), w Grudziądzu osiedliła się w 1964 roku, jest emerytowaną nauczycielką II LO, autorką książek i tomików wierszy o Chopinie, ale też opracowań o Polakach na Kresach Wschodnich i wspomnień o własnych przeżyciach z Kazachstanu. Wiedzą dzieli się spotykając z zainteresowanymi uwrażliwiając, szczególnie młodzież, na naszą historię. Jakby na przekór wykonywanemu zawodowi a może uzupełniając go (była rusycystką), to twórczość i życie Fryderyka Chopina stały się jej pasją a celem stało się byśmy poznali naszego „Frycka” nie tylko od strony muzycznej, ale w szerokiej perspektywie historycznej, kulturowej i rodzinnej. W grudniu 2010 r. została uhonorowana medalem pamiątkowym dla osób

Dr Krystyna Borucińska. Fot. B. Labocha-Zielińska

szczególnie zaangażowanych w obchody Roku Chopinowskiego na Kujawach i Pomorzu. Książki sięgające do narodowej historii wymusiło na p. Borucińskiej samo życie – należąc do Koła Sybiraków, Towarzystwa Miłośników Kresów

Wschodnich spotykała ludzi o podobnej historii życiowej, którą znalazła z własnego dzieciństwa. Pasja dokumentalisty nie pozwoliła, by zaginęły historie ludzkie, które mogą być nauką dla następnych pokoleń.

W październiku 2019 roku wyszła ostatnia książka autorstwa Krystyny Borucińskiej „Kresowianie w Grudziądzu. Korzenie – Losy – Dziedzictwo”, dzieło ogromne i dla Grudziądza wyjątkowe, bo pokazujące, jak wielu z nas ma korzenie kresowe. Pokazujące, jak wiele Grudziądz zawdzięcza osobom, dla których stał się domem po latach tułaczki i jak bardzo nie zdajemy sobie sprawy z losów naszych znajomych czy sąsiadów, których historie warte są upamiętnienia, bo to nasze wspólne dziedzictwo.

Książka wyjątkowa jeszcze z innych powodów – szerokiego podejścia do tematu i ilości materiału pozyskanego bezpośrednio od osób, które przeżyły czas dzieciństwa na Wołyniu, na wsiach obecnej Ukrainy czy Białorusi. Dowiadujemy się o losach dalszych krewnych zesłanych na Syberię, wspominają z sentymentem Lwów czy Wilno. Wiele osób z rodzinami wywieziono w latach wojennych i krótko powojennych do Kazachstanu, na Syberię i teraz zgodziły się opowiedzieć p. Krystynie swoje losy. Nie wszyscy, do których dotarła autorka zgadzali się na wspomnienia i publikację. Ich historie znają tylko rodziny – ciężko było wracać do czasów głodu i strachu, nawet po tylu latach.

Poznaliśmy autorkę i kontekst powstania książki – czas na samą książkę. „Kresowianie w Grudziądzu. Korzenie – Losy – Dziedzictwo” – format A4, miękka, nabłyszczana oprawa, 358 stron, opatrzona wstępem, podzielona na dwanaście rozdziałów. Projekt okładki – Bogumiła Latowska. Książka wydana przez autorkę. Duża czcionka i odstępy ułatwiają czytanie starszym osobom. Tyle od strony technicznej.

Rozpoczynając lekturę zagłębiając się w II rozdziale w pojęcie Kresów – skąd się wywodzi, jak ewoluowało pojęcie, jak jest rozumiane aktualnie a jak pokazywała je literatura i malarstwo na przestrzeni dziejów. Uzupełnieniem tego są zamieszczone na końcu w rozdziale X mapy, które obrazują miejsca urodzenia bohaterów opowieści zawartych w książce, ale też są mapy miejsc zsyłek i wędrówek po Polsce, nim osiedlili się w Grudziądzu.

Obszerną częścią książki jest III rozdział, „Sami o sobie. Nasze korzenie i losy”, w którym opowiadają losy rodzin i swoje grudziądzanie z wyboru, którzy z rodzinami osiedlili się w Grudziądzu. Opisują swoje dzieje a jednocześnie, co wnieśli do dziejów miasta. Wielu z nich jest szeroko znanych, z wieloma stykali się osobiście. Część tych osób kojarzymy z różnymi instytucjami, szkołami, organizacjami. Znajdziemy tu wspomnienia z Litwy, Ukrainy, Białorusi, Kazachstanu. Często przewijają się nazwy miejscowości znanych nam z historii: Grodno, Lida, Lwów, Wilno, Krzemieniec. W tym rozdziale przeplatają się losy zesłanych członków rodzin z czasów wojennych, losy rozdzielonego rodzeństwa z czasów powojennych. Opisane losy rodzin przejmują prostotą opisu, takie były czasy – ciężkie, pełne głodu i strachu. Ciężko wspominać, żal miejsc i straconego dzieciństwa, żal członków rodzin straconych na tułaczce. Po latach wspominają i myślą, jak ciężko

musiało być rodzicom zadbać o nich. Pamiętają matki pracujące w polu i chorujące z zimna, ale przynoszące do domu worek ziemniaków czy zboża. Bardzo przejmujący dokument.

Kolejny IV rozdział to wspomnienia „Głosy potomków i bliskich”. Wielu Kresowian nie dożyło spisywania przez p. Krystynę ich tulących losów. Zostali potomkowie, oni nie wiedzą wszystkiego, bo często wspomnienia były tak bolesne, że rodzice czy dziadkowie ich nie opowiadali. Czasy były też niesprzyjające wyturzeniom. Komu mieli opowiadać o niewoli w lagrze, o zabitych po drodze do

POLSKA RZECZPOSPOLITA LUDOWA
Pełnomocnik Rządu do Spraw Repatriacji
Punkt Repatriacyjny
w Białej Podlaskiej

KARTA REPATRIACYJNA
Jest to dowód na to, że osoba
od której została wyemitowana
część...
na dom...
na dom...
na dom...

KARTA REPATRIACYJNA № 089198

Ob. *Oleoniska Stanisława e. Bolesława*
nr. *1924 r.* *dwulwów pow. Leśno woj. Lublin*
B. S. R. R.

przyszedł(a) do Polski z *Przewo*
wraz z *nieletniemi (do lat 16) dziećmi (ami)* *S. Krystyną nr. 1947 r.*
e. Krystyną nr. 1947 r. e. Józefą nr. 1955 r.
S. Józefą nr. 1955 r.
Dnia *9 września* 1957 r.

Obecnie udaje się do *Kate Lanawy pow. Chełmno woj. Bydgosz*

Zgodnie z uchwałą Prezydium Rządu N. z dnia 10 września 1955 r. Prezydium Rad Narodowych instytucje państwowe, gospodarcze i społeczne powinny się o podjęcie jak najdalej idącej pomocy obywatelom niniejszego zasiedlenia

Wydano dn. *9 września*

WŁAŚCICIEL PUNKTU REPATRIACYJNEGO

obozu, o zagłodzonych? Strach przed więzieniem zamykał usta, przecież władza radziecka „kochala ludzi pracy”. Niestety, prawda o tych ponurych czasach nie mogła w latach powojennych trafić na karty książek oficjalnego obiegu. Potomkowie mają dokumenty: karty repatriacyjne, bumagi z kolchozu o przejęciu maszyn, o „dobrowolnym” przekazaniu ziemi na rzecz kolchozu. To cenne rodzinne pamiątki. Świadkowie tej historii często już poumierali. Krystyna Borucińska, która sama przeżyła długą i ciężką tulącą drogę, dobrze rozumie sytuację ludzi, którzy z dalekich stepów, przysiółków wędrowali do Polski. Tułali się po Polsce i wreszcie, gdzie znajdowali dom. Zebrała te wspomnienia potomków, by ocalić od zapomnienia, by pokazać, że Grudziądz pełen jest kresowych akcentów. Opowiadania członków rodzin są mniej emocjonalne, złagodziły je lepsze warunki wokół, ale czuje się w nich szacunek do starszego pokolenia za ich wytrwałość w utrzymaniu rodziny. Czytając widzimy, jak wielu naszych znajomych ma kresowe korzenie. Sama oddałam kilka wspomnień o rodzinie ze strony męża do dyspozycji p. Krystyny

i cieszę się, że zostały wykorzystane w książce. Mąż mój, Piotr Okoński, przyjechał do Polski z falą repatriacji w 1957 roku. W bydłym wagonie, zawinięty w becik wracał z trójką rodzeństwa, dziadkami i rodzicami. Miał trzy miesiące, gdy rodzina po wieloletnich staraniach uzyskała pozwolenie na powrót do kraju. Mąż urodził się we wsi Wierusino pow. Grodno. Niestety w 1957 roku nie było już gospodarstwa, był dom z kawalkiem sadu i brak rodziny wokół, bo wszyscy poza nimi już wyjechali. Rodzina męża nie wyjechała zaraz po wojnie, bo ojciec, Stanisław Okoński, był na zsyłce na Uralu i czekali na jego powrót. Gdy szczęśliwie wrócił do rodziny wyjechać już nie było można i zaczęła się praca w kolchozie. Gospodarstwo rozgrabione, maszyny zabrane – wszystko w majestacie prawa – rodzina z czwórką dzieci nie miała lekko. O dalszych losach męża, który został nauczycielem geografii w Grudziądzu, można przeczytać, tak jak i o wielu innych, na stronach książki.

Rozdział V to analiza książek i artykułów, w których znalazły się wzmianki o znanych Kresowianach powiązanych z Grudziądem – zatytułowany jest „Kresowianie w publikacjach i artykułach”. Autorka zadała sobie trud odnalezienia w literaturze informacji o działaczach społecznych, nauczycielach, wojskowych, lekarzach. Znajdziemy tu nazwiska takie jak: Marzinek, Ładoś, Podhorski, Maj.

Uzupełnieniem wiedzy o Kresowianach w oparciu o źródła literackie jest VI rozdział „Biogramy i wzmianki o kresowianach w różnych źródłach”. Często w tym rozdziale, ale i w innych, powołuje się p. Borucińska na różne wydania Ka-

lendarza Grudziądzkiego (wydawnictwa Grudziądzkiego Towarzystwa Kultury), z którego artykułów i kalendarium korzystała zbierając informacje. Ważnym źródłem była publikacja „Przeżyliśmy. Wspomnienia grudziądzkich Sybiraków”.

Rozdział VII to „Kresowianie – patroni ulic i instytucji”. Warto pamiętać, że Franciszek Żwirko – pilot – urodził się na Wileńszczyźnie a Ignacy Jan Paderewski – kompozytor, pianista, mąż stanu – urodził się na Podolu.

Mamy jeszcze rozdział VIII a w nim „Dziedzictwo kresowe na co dzień i na święta”. Zawarte tu są przepisy kulinarne, zwyczaje i obrzędy, pieśni i przyspiewki, które mają korzenie kresowe.

W kolejnym rozdziale zatytułowanym „Ocalałe dokumenty” autorka umieściła udostępnione przez rodziny skany i fotografie zachowanych dokumentów. Możemy zobaczyć świadectwa szkolne, legitymacje, karty repatriacyjne, dyplomy. Są to świadectwa naszego szacunku do przeszłości tak pieczołowicie przechowywane w domowych archiwach.

Wspominałam już o rozdziale X zawierającym mapy – zagląda się do niego wielokrotnie czytając książkę, żeby zobaczyć, gdzie byli wspomniani na jej kartach Kresowianie, jak daleko zagnał ich los i skąd przybyli do Grudziądza?

Mamy również wybór literatury uzupełniającej lekturę, to rozdział XI „Wybrane publikacje o Kresach”.

Książkę zamyka rozdział XII „Spis zdjęć” w porządku występowania w publikacji – od 1 do 113.

Każdy, kto czyta książkę widzi, jak wielką pracę włożyła p. Borucińska w zebranie materiału. Dzięki publikacji pani Krystyny Borucińskiej „Kresowianie w Grudziądzu. Korzenie – Losy – Dziedzictwo” wycinek polskiej, pogmatwanej historii zostanie w pamięci. Dziękujemy za wytrwałość w zbieraniu materiału i cieszymy się, że książka trafiła do naszych rąk.

Poniżej dołączam dokument tłumaczenia z języka rosyjskiego na temat losów teścia Stanisława Okońskiego wykonane przez tłumacza przysięgłego, ponieważ dokument z Memoriału dostaliśmy po rosyjsku. Dzięki temu otrzymaliśmy oficjalne potwierdzenie, że tam był, gdyż nie było innych dokumentów poza słownym przekazem. Starając się o zwrot mienia występowałam w imieniu teściowej do różnych instytucji o odszkodowanie i do tego były potrzebne załączone dokumenty.

Moskwa, 15 grudnia 2008
 Komisja Polska Stowarzyszenia "Memoriał"
 103051 Москва, Малый Каретный пер., 12
 Общество "Мемориал"

Sz. Pani Stanisława
 Okońska
 ul. Dworcowa 23/25 m.4
 86-300 Grudziądz
 Polska

Szanowna Pani!

W odpowiedzi na nasze wystąpienie w sprawie Pani Męża Stanisława Okońskiego otrzymaliśmy (przy pośrednictwie przewodniczącego stowarzyszenia "Memoriał" w Republice Komi P. Michała Rogaczewa) załączone zaświadczenie archiwalne, wystawione przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Republiki Komi.

Zaświadczenie stwierdza, że Stanisław Okoński (w zaświadczeniu figuruje pomyłkowo jako "Stanisław **Fedorowicz** Okoński") został skazany 13 stycznia 1945 przez Sąd Ludowy 1-ej dzielnicy Wołkowyskiego rejonu z art. 120 KK BSRR na 3 lata pozbawienia wolności. 16 marca 1945 przybył z OITK ("wydział poprawczych kolonii pracy") w m. Orsza do Peczerskiego ITL ("poprawczego obozu pracy"). Został zwolniony 31 lipca 1945, następnie przekazany do rejonowego komisariatu wojskowego w m. Koźwa. Innych danych brak. Archiwalne akta personalne Stanisława Okońskiego zostały zniszczone "po upłynięciu terminu przechowywania". W akcie zniszczonych tezek personalnych figuruje On jako "Stanisław **Wiktrowicz** Okoński".

Z poważaniem,

członek Komisji Polskiej

Ольга Черепова

25. Pobyt na zesłaniu, w łagrach i obozach w ZSRR i w Polsce							
L. p.	25.1 miejscowość	25.2 gmina/sielsowiet	25.3 powiat/rajon	25.7 rodzaj miejsca pobytu	25.8 okres pobytu		25.9 charakter wykonywanej pracy
	25.4 wojew./oblast'	25.5 kraj	25.6 republika		od	do	
I	Pieczora	Orsza	Komi	OITK poprawczych kolonii pracy	16 III 1945	31 VII 1945	drwal roz. do kamienicy ale. w Todor 1949
II	Wotogda	29 dywizja Artylerii		armia	3 IX 1945		
III	Murman'sk	4.81 Zjednoczone Specjalne oddziały		radnactwo		17 V 1946	
IV							

Punkt repatriacyjny - Biała Podlaska

26. Opuszczenie ZSRR	26.1 Punkt graniczny Bres'd - Terespol	26.2 Data miesiąc rok 8. 09. 1957	26.3 Miejsce obozu przejściowego
27. Miejsce stałego osiedlenia	27.1 Data miesiąc rok 8 X 1957	27.2 Miejscowość, gmina/sielsowiet Grudziądz	27.3 Powiat/rajon, województwo/oblast' Bydgoszcz
			27.4 Kraj Polska

Indeks obywateli polskich i obywateli innych państw pochodzenia polskiego represjonowanych w ZSRR i w Polsce		Nr ankiety Nr leg. ZS	
1. Nazwisko <i>Okonski</i>	2. Imię (imię) <i>Stanisław</i>		
3. Płeć (M/F/K) odpowiednie zakreślić	4. Nazwisko rodzowe <i>Okonski</i>	5. Imię ojca <i>Rokitor</i>	
6. Imię matki, nazwisko przynajmniej jedno	7. Nazwisko(ów) ojczym(i) i (ojca słowny)	8. Wzrost(ów) ojczym(i) i (ojca słowny)	
<i>Sofia Frankiewicz</i>	<i>poliska</i>	<i>rymkał</i>	
9. Używane pseudonimy lub nazwisko używane w konspiracji, na zasko, w więzieniu lub obozie			
10.1 Miejsce urodzenia	10.2 Miejsce urodzenia lub gwałtownie	10.3 Powiat(ów)	
10.1 M/W/ odpowiadające zakreślono	<i>jaszcowiz</i>	<i>dublin</i>	
10.4 Województwo	10.5 Kraj	11 Data urodzenia: dzień, miesiąc, rok	
<i>suboche</i>	<i>poliska</i>	<i>11.09.1921 r.</i>	
13 i 14 Przynależność organizacyjna, wojskowa, służba w policji, konspiracja			
Przynależność		do września 1939	funkcja/stopień
13.1 Do partii politycznych			
13.2 Do organizacji społecznych			
13.3 Do organizacji zawodowych			
14.1 W wojsku, w policji, konspiracji			<i>ponadany w 1944, szeregowy</i>
14.2 Odstąpienie wojskowości			
15.1 Rodzaj wykształcenia	15.2 Zawód wyuczony	15.3 Zawód wykonywany od 01.03.1939	
<i>podstawowy</i>		<i>ogrodnik</i>	
15.4 Zawód ostatnio wykonywany	16.1 Zawód Ojca	16.2 Zawód Matki	
<i>stróżnik</i>	<i>rolnik</i>		
18.1 Miejsce stałego pobytu 01.10.1959	18.1 M/W/ odpowiadające zakreślono	18.2 Miejsce urodzenia lub stałowie	18.3 Powiat(ów)
<i>Wrocław</i>		<i>Wrocław</i>	<i>Grodno</i>
19.1 Data: dzień, miesiąc, rok	19.2 Miejsce urodzenia lub stałowie	19.3 Powiat(ów)	
<i>10.11.1944</i>	<i>Wrocław</i>	<i>Grodno</i>	
19.4 Powiat(ów)	19.4 Miejsce urodzenia lub stałowie	19.5 Kraj	
<i>Wrocław</i>	<i>Grodno</i>	<i>BSRR</i>	
20. Więzienia w ZSRR i w Polsce			
L. P.	20.1 Nazwa więzienia	20.2 Miejsce urodzenia lub region	20.3 Rodzaj więzienia
I			
II			
III			
IV			
21	21.1 W więzieniu (nazwa i numer) / w szpitalu / w obozie / w pracy / w innym miejscu	21.2 Data: dzień, miesiąc, rok	21.3 Rodzaj: obojętne / przemoc / tortury / inne
		<i>13.01.1945</i>	<i>obojętne</i>
22	22.1 Wypadek	22.2 Zdarzenie	22.3 Czy był na miejscu
		<i>3 lata</i>	<i>tak/nie</i>

25. Pobyt na zesłaniu, w łagrach i obozach w ZSRR i w Polsce						
L. P.	25.1 miejscowość	25.2 gmina/ stoliczki	25.3 powiat/rajon	25.7 rodzaj miejsca pobytu	25.8 okres pobytu	25.9 charakter wykonywanej pracy
I	<i>Przeocza</i>	<i>Orsza</i>	<i>Komi</i>	<i>OTK (praca w kolonii pracy)</i>	<i>16 III 1945 - 31 VII 1945</i>	<i>drwal</i>
II	<i>Ksiogoda</i>	<i>Wybrzeże</i>	<i>Grudziądz</i>	<i>armia</i>	<i>3 I 1945</i>	<i>szef dokumentarist.</i>
III	<i>Murman'sk</i>	<i>Województwo Pomorskie</i>	<i>Województwo Pomorskie</i>	<i>międzyn.</i>	<i>12 V 1946</i>	
IV						
26.1 Punkt graniczny <i>Breszt-Tereopol</i>						26.5 Miejsce obozu przejściowego
27.1 Data: dzień, miesiąc, rok						27.2 Miejsce urodzenia, gmina/ stoliczki
<i>8 X 1957</i>						<i>Grudziądz</i>
27.3 Powiat(ów); województwo/obwód						27.4 Kraj
						<i>Bydgoszcz</i>
28.1 Miejsce urodzenia: miejscowość/powiat/województwo						28.2 Przynależność (bezpośrednia)
<i>Wybrzeże (powiat) Grudziądz</i>						<i>Poliska</i>
29.1 Data: dzień, miesiąc, rok						29.2 Miejsce grobu; miejscowość/powiat/województwo
<i>2 II 1935</i>						<i>Grudziądz</i>
30.1 Nazwisko i imię						30.2 Nr ankiety
30.3 Pochowanie (tak/nie)						30.4 Czym zajmował się w obozie
31.4 Kod pocztowy/miejscowości						31.2 Ulica i nr domu
31.5 Kraj						31.6 Telefon
32. Pamięć (tak/nie)						33. Ciepłota (tak/nie)
<i>tak/nie</i>						<i>tak/nie</i>
34. Czy pozostawił mienie						35. Czy był represjonowany w PRL
<i>tak/nie</i>						<i>tak/nie</i>
36. Sprawca						37. Czy napisał wspomnienia
<i>17.04.2004</i>						<i>tak/nie</i>

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisch, Janusz Hinz. Logo KMDG wykonał Grzegorz H. Rygielski.